

Emlékezés Finkey Ferencre (1870-1949), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Ferenc Finkey (1870-1949), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Finkey Ferenc

(1870-1949)

Finkey Ferenc magyar jogtudós, egyetemi tanár, koronaügyész, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja.

Értelmiségi családból származott, dédapja és nagyapja református lelkész volt Borsodban, apja, Finkey Pál pedig a szikszói algimnázium igazgatójaként dolgozott. Hatodik gyermekként született 1870. január 30-án Sárospatakon. Korán árvaságra jutott testvéreivel együtt, mert apját a kolerajárvány vitte el, anyja pedig egy napra rá férje halála miatt „szívszakadásban” meghalt.

Alsóbb iskolai tanulmányait és a Református Jogakadémiát Sárospatakon végezte, az utolsó félévet a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen. Disszertációját a házassági vagyonjogról írta és 1892 január 23-án szerzett jogi doktorátust Kolozsváron, mert abban az időben a Jogakadémia még nem adhatott diplomát. Tanulmányait kitűnő eredménnyel végezte, tehetséges volt a nyelvtanulásban, mert latinul, görögül, franciául és németül beszélt, majd élete során még olaszul és angolul is megtanult.

Finkey eredetileg bírói pályára készült, ezért az ügyvédi vizsgát kellett előbb letennie, és 1896-ban budapesti ügyvédi vizsgája is sikerrel zárult. 1895-ben tanári képesítést is szerzett és 1891-től Sátoraljaújhelyen Kovácsy Pál ügyvéd irodájában volt gyakornok, majd Poprádon Kullmann János országgyűlési képviselő mellett töltötte ügyvédjelölti gyakorlatát, közben egyéves kassai katonai szolgálat után tartalékos hadnagyként szerelt le.

Jogászai pályafutását 1893 októberétől a sárospataki Jogakadémián a büntetőjog és a jogbölcselet helyettes tanáraként kezdte, és 1894-ben rendkívüli, 1896-ban nyilvános rendes tanárként folytatta. Nemcsak büntetőjogot, hanem közjogot és közigazgatási jogot is oktatott és többféle speciális kollégiumot tartott. Nagy hangsúlyt helyezett a gyakorlati oktatásra: hallgatóit a sátoraljaújhelyi és budapesti esküdtszéki tárgyalásokra, javítóintézetekbe és fegyházakba is elvitte.

Szakmai körökben feltűnést keltett első, 1895-ben megjelent „Az egység és többség tana a büntetőjogban” című monográfiája, amelyben a Kúria gyakorlatát bírálva adott iránymutatást a bűnhalmazat körüli viták egységes alapon történő megoldására a bírói gyakorlatban. Ezt a monográfiát nyújtotta be a kolozsvári egyetem jogi karán kezdett habilitációs eljárásához. A próbaelőadás elengedésével a kar egyhangú dicsérrel habilitálta. A továbbiakban egymás után írta a tudományos alapossággal megalkotott, kiváló szakkönyveket, tanulmányokat, mintegy

367 művet. Közülük kiemelkedik A magyar büntetőeljárás tankönyve (1899-ben), és az 1902-től öt kiadást megért A magyar büntetőjog tankönyve.

1896. augusztus 25-én feleségül vette Radácsy György jeles sárospataki teológiai tanár hat lánya közül a legidősebbet, a 19 esztendő Radácsy Erzsébetet. Gyermekük nem született.

1900-ban Hammersberg Jenő koronaügyész felkérte a királyi főügyész helyettesi tisztségre, amelyet akkor visszautasított, mert nem értett egyet Hammersberggel az ügyészi függetlenség kérdésében.

Finkey nemcsak a büntetőjog és a büntető eljárási jog neves művelője volt, hanem a büntetés-végrehajtással is foglalkozott. 1904-ben publikálta első érdemi börtönügyi tanulmányát a Büntetési rendszerünk egyszerűsítése témakörben, 1908-ban pedig A tételes jog alapelvei és vezéreszméi című jogbölcseleti kézikönyvet.

1905-ben a Budapesten megrendezett 8. Nemzetközi Börtönügyi Kongresszus szervezési munkálatainak aktív és eredményes szereplője. Állami ösztöndíjjal – a büntető intézetek tanulmányozása érdekében – 1899–1900-ban nyugat-európai, 1909-ben svájci, 1910-ben egyesült államokbeli tanulmányutat tett. 1910-ben a washingtoni börtönügyi kongresszuson a magyar kormány képviselőjeként vett részt. 1912 áprilisában a kolozsvári egyetemen a büntetőeljárás nyilvános rendes tanára, 1915 szeptemberétől 1921-ig pedig az újonnan alapított pozsonyi Erzsébet Egyetemen a büntetőjog és a bűnvádi eljárás rendes tanára lett. Utóbbi felsőoktatási intézményben 1917–1918-ban a Jogtudományi Kar dékánja, 1918 áprilisától néhány hónapig az egyetem rektora, majd az egyetem Pécsre és a fővárosba mentésének aktív segítője.

Szellemi teljesítményei elismerésül 1908-ban, a korszak nagy tekintélyű jogászaik – Wlassics Gyulának és Balogh Jenőnek – ajánlásával a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává, majd 1929-től rendes, 1938-tól tiszteleti tagjává választották. 1927-től 1937-ig a tudós testület Jogtudományi Bizottságának ügyvezető elnöki teendőit is ellátta.

Az I. világháború utáni trianoni határváltozások és Pozsonyból történő kiutasítása következtében 1921 szeptemberétől a Szegedre menekült volt kolozsvári egyetemre került, ahol két tanéven át rendes nyilvános tanárként oktatott, és 1923 májusáig a szegedi egyetem büntetőjogi tanszékét vezette.

Elhagyva a tanári pályát, 1923. május 15-től az új koronaügyész, Vargha Ferenc helyettese lett. 1930 októberétől a Kúria – gyilkossági, családi és okirathamisítási ügyeket tárgyaló – III. tanácsának elnöke lett.

1935. június 23-tól Lázár Andor igazságügy-miniszter javaslatára Horthy kormányzó koronaügyésszé nevezte ki és 1940-ben történt nyugdíjazásáig koronaügyészként (ma legfőbb ügyész) tevékenykedett. Egyidejűleg hivatalból a felsőház tagja és 1936-tól 1940-ig kérvényezési bizottságának elnöke lett.

1940. február 28-án vonult nyugalomba, ebben az évben a szegedi egyetem díszdoktorává avatták. Az igazságügy-miniszter megbízásából – új kinevezéssel – elvállalta a Fiaalkorúak Budapesti Felügyelő Hatóságának elnöki tisztségét, amit 1942 és 1944 között töltött be. Fővárosi lakása a bombázások során megsemmisült, ezért hajlék hiányában 1945-ben visszaköltözött Sárospatakra a sógornője házának részükre átengedett két szobájában élt haláláig. 79 éves korában, 1949. január 23-án, Sárospatakon halt meg, és ugyanott a családi

sírboltban temették el. Végakarata szerint koporsóján csak szeretett hitvese koszorúját engedte elhelyezni és minden más e célra szánt összeget a főiskolai diáksegély alapba kérte befizetni. Az akkori igazságügyi szervektől senki nem vett részt a temetésén.

Finkey Ferenc kétszer nyerte el az Akadémia díját: 1913-ban jogfilozófiai kézikönyvéért a Kautz Gyula-díjat, 1921-ben A magyar büntetőeljárás tankönyve című, több bővített kiadásban megjelent munkájáért a Marczibányi-jutalmat. 1916 januárjában királyi udvari tanácsosi, 1936 novemberében magyar királyi titkos tanácsosi címmel, nyugdíjba vonulása alkalmából a Magyar Érdemrend nagykeresztjével tüntették ki.

Egyetemi jogtanári, bírói, koronaügyési hivatása mellett több társadalmi, szakmai egyesületben is szerephez jutott. 1932-től 1937-ig az Országos Bírói és Ügyvédi Vizsgabizottság helyettes elnöke, 1938-tól 1940-ig elnöke. Ezek mellett társelnöke volt a Magyar Büntetőjogi és Kriminológiai Társaságnak, elnöke a Sárospataki Diákok Szövetségének, tagja a Magyar Jogászegyletnek és a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesületnek. A Református Egyház presbiteri és aljegyzői feladatait is ellátta.

Emlékének ápolására 1991 februárjában megalakult a Finkey Ferenc Bűnügyi Reform Társaság, és 2000-ben az Országos Ügyészi Egyesület Finkey Ferenc-díjat, valamint Jogászok a Kultúráért Alapítványt hoztak létre. 1985-ben, születésének 125. évfordulóján emléktáblát lepleztek le, festmény portréjának második példányát a Sárospataki Kollégium Nagykönyvtárában őrzik.

Finkey Ferenc műveiből:

Az egység és többség tana a büntető jogban (Egy büntetendő cselekmény és bűnhalmazat), Steinfeld Jenő, Sárospatak, 1895.

A magyar büntetőjog tankönyve, Budapest, 1902, 1905.

A magyar büntetőjog tankönyve. Átdolgozott és bővített második kiadás, Politzer-féle Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1905.

A magyar büntető eljárás tankönyve, Politzer, Budapest, 1908.

A tételes jog alapelvei és vezéreszméi, Grill, Budapest, 1908.

A jogtalanság, mint a büntetendő cselekmény ismérve. Székfoglaló értekezés, MTA, Budapest, 1909.

Az északamerikai büntetőjog mai vezéreszméi és reformintézményei, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1911.

A magyar büntetőjog tankönyve, Negyedik, átdolgozott kiadás, Grill, Budapest, 1914.

A magyar büntető perjog tankönyve. Grill Károly, Budapest, 1916.

Emlékbeszéd Degré Lajos a Pozsonyi Erzsébet-tudományegyetemnek a hazáért hősi halált halt ny. rk. tanára felett, Eder István, Pozsony, 1916.

Büntetés és nevelés, Budapest, 1922.

A börtönügy haladása az utolsó száz év alatt, Bp., MTA, 1930.

Büntetéstan problémák. Bp. 1933.

Felhasznált irodalom:

- Domokos Andrea: Finkey Ferencről. *Ügyészek Lapja*, 2009. XVI. évf. 2. szám., 45–54. p.
- Domokos Andrea: Egy református büntetőjogász portréjához: Tóth Lőrinc, *Jogtörténeti Szemle*, 2017/4.
- Fejezetek az ügyészség 130 éves történelméből 1871–2001. Horányi Miklós (szerk.) Budapest: Publicitás Print Kft., 2002. p.84–85.
- Györgyi Kálmán: Adalékok Finkey Ferenc koronaügyészi működéséhez. Dr. Finkey Ferenc Emlékkönyv, szerk: Szathmáry Béla, Sárospatak, 1995, 99–124. Sátoraljaújhely, 1995.
- Horváth Tibor: Finkey Ferenc emlékére. *Jogtörténeti Szemle*, 2006. 2. szám, 77–81. p.
- Horváth Tibor: Finkey Ferenc emlékére. Emlékkönyv Finkey Ferenc (1870–1949), szerk. Szathmáry Béla, A Jogászok a Kultúráért Alapítvány Sátoraljaújhely, Sátoraljaújhely, 1995.
- Király Tibor: Finkey nézetei a büntetőeljárás jogról = Emlékkönyv Finkey Ferenc (1870–1949), szerk. Szathmáry Béla, A Jogászok a Kultúráért Alapítvány Sátoraljaújhely,
- Ködöböcz József: Finkey Ferenc élete és munkássága, Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc-Sárospatak, 1995.
- Kóhalmi László: Finkey Ferenc, a magyar magister juris criminalis. *Collega*, 2000. IV. évf. 4. szám, p.18–22.
- Kóhalmi László: Égető sebek. Emléksorok Finkey Ferencről, a büntetésvégrehajtási jogtudomány atyjáról, *Börtönügyi Szemle*, 2000/4, 111–116.
- Madarassy-Molnár Máté: Hit–tudás–alázat. 60 éve hunyt el Finkey Ferenc. *Iustum Aequum Salutare*, 2008. IV. évf. 4. szám, p.239–248.
- A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. 1. kötet. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ–Tudománytár, 2003. p. 349–350.
- Palló József: A magyar börtönügy arcképcsarnoka: Finkey Ferenc. = *Börtönügyi Szemle*, 2008. XXVIII. évf. 2. szám, p.87–88.
- Tari Ferenc: Az időszerű Finkey. Dr. Finkey Ferenc Emlékkönyv, szerk.: Szathmáry Béla, Sárospatak, 1995, 77–96.
- Országgyűlési Könyvtár-Magyar Jogi Portál-Szerzői életrajzok-Jogtudósok-Finkey Ferenc https://konyvtar.parlament.hu/hu/finkey-ferenc?utm_source=go.ogyk.hu&utm_medium=urlshortener

Czine Ágnes
Alkotmánybíró, tanszékvezető egyetemi tanár
Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi Tanszék
Károl Gáspár Református Egyetem (KRE)
Állam- és Jogtudományi Kar
email: czine.agnes@kre.hu